CUDES 2019

9.INTERNATIONAL CONGRESS ON CURRENT DEBATES IN SOCIAL SCIENCES

2-4 MAY 2019, LEFKOŞA / NICOSIA, TRNC

ABSTRACTS & PROCEEDINGS

Edited by
Zişan Yardım Kılıçkan

IJOPEC PUBLICATION
London ijopec.co.uk İstanbul

UNIVERSITY OF WESTMINSTER

CUDES 2019

9.Current Debates in Social Sciences

May 2-4, 2019, Lefkoşa / Nicosia, TRNC

|ABSTRACTS & PROCEEDINGS|

Editied by
Zişan Yardım Kılıçaslan

www.currentdebates.org

IJOPEC PUBLICATION
London ijopec.co.uk Istanbul

IJOPEC Publication Limited
CRN:10806608
615 7 Baltimore Wharf
London E14 9EY
United Kingdom

www.ijopec.co.uk
E-Mail: info@ijopoc.co.uk
Phone: (+44) 73 875 2361 (UK)

CUDES 2019 MAY: Current Debates in Social Sciences
Abstracts & Proceedings

ISBN: 978-1-912503-71-1
Publicaiton No: 2019/06

No part of this book may be reproduced, stored in a retrieval system, transmitted in any form or by any means electronically without author's permission. No responsibility is accepted for the accuracy of information contained in the text, illustrations or advertisements. The opinions expressed in these chapters are not necessarily those of the editors or publisher.

A catalogue record for this book is available from Nielsen Book Data, British Library and Google Books.

The publishing responsibilities of the chapters in this book belong to the authors.

Illustration by Freepik.com

Printed in Turkey.
Composer:
IJOPEC Art Design
London, UK
info@ijopec.co.uk

CUDES 2019: 9. International Congress on Current Debates in Social Science
May 2-4, 2019, Lefkoşa / Nicosia TRNC, www.currentdebates.org
|Abstract & Proceedings|
Edited by. Zişan Yardım Kılıçkan

TÜRKÇE VE ALMANCADA DURUM YA DA HÂL[12]

Doç. Dr. Umut Balcı (Batman Üniversitesi)
Doç. Dr. Yasemin Darancık (Çukurova Üniversitesi)
Prof. Dr. Tahir Balcı (Çukurova Üniversitesi)

Özet
Durum ya da hâl, yüklemi işlevsel açıdan tümleyen, amaçlanan ifadeyi niteleyen adsal ögelerin girdiği dilbilgisel biçimlerdir. Birçok dilde mevcut olmasına karşın ad durumlarının sayısı dilden dile büyük değişkenlik göstermektedir. Hatta aynı dil içerisinde bile kaç ad durumu olduğu konusunda görüş birliği mevcut değildir. Bu uzlaşmazlıkların en önemli nedeni, durumsallık koşulu olarak bir eylemin / yüklemin tümleci olması gerekip gerekmediği konusudur. Kimi dilbilimciler dolaysız/dolaylı tümleç (direktes/indirektes Objekt) ya da eyleyen (Aktant, Ergänzung) olmayı ad durumu olabilmenin önkoşulu sayarken ve buna göre belirten durumunu (Genitiv) Türkçenin ad durumlarından saymazken, kimileriyse Eski Türkçe – Yeni Türkçe ya da biçim – anlam gibi farklı dilsel olguları karıştırarak ad durumu sayısını yirmiikilere çıkarmaktadır. Bu bilgilerden hareketle çalışmamızda durum olarak adlandırılan Almanca ve Türkçe dilbilgisel biçimler karşılaştırmalı bir şekilde ele alınacak, iki dil arasındaki ortak ve farklı yönler ortaya konacaktır.

1. DURUM

Durum ya da hâl, yüklemi işlevsel açıdan tümleyen, amaçlanan ifadeyi niteleyen adsal ögelerin girdiği dilbilgisel biçimlerdir. Birçok dilde mevcut olmasına karşın ad durumlarının sayısı dilden dile büyük değişkenlik göstermektedir. Hatta aynı dil içerisinde bile kaç ad durumu olduğu konusunda görüş birliği mevcut değildir. Bu uzlaşmazlıkların en önemli nedeni, durumsallık koşulu olarak bir eylemin / yüklemin tümleci olması gerekip gerekmediği konusudur. Kimi dilbilimciler dolaysız/dolaylı tümleç (direktes/indirektes Objekt) ya da eyleyen (Aktant, Ergänzung) olmayı ad durumu olabilmenin önkoşulu sayarken ve buna göre belirten durumunu (Genitiv) Türkçenin ad durumlarından saymazken, kimileriyse Eski Türkçe – Yeni Türkçe ya da biçim – anlam gibi farklı dilsel olguları karıştırarak ad durumu sayısını yirmiikilere çıkarmaktadır.

2. ALMANCADA AD DURUMLARI

Türkçeyle karşılaştırıldığında Almanca ad durumu kategorisinin daha sade olduğunu söyleyebiliriz.Türkçede olup da Almancada olmayan ad durumları vardır (bulunma / çıkma / birliktelik durumları gibi), ama Almancada olup da Türkçede olmayan ad durumu yoktur. Ancak ad durumunu bir eylemin gerektirdiği tümleyen bağıyla tanımlayacak olursak Türkçede de „Genitivobjekt“ alan eylem olmadığından dolayı „Genitiv“ diye bir ad durumu olmadığını söylemek gerekecektir.

2.1. Yalın Durum (Der Nominativ)

Yalın durum, adların çekime uğramamış şeklidir. Yalın durumun en önemli işlevi, geleneksel dilbilgisinin bakış açısıyla özne, birleşimsel dilbilgisi (Valenzgrammatik) diliyle „Substantiv im Nominativ“ dediğimiz, ayrıca „sein / werden“ vb. eylemlerle „Gleichsetzungsnominativ“ olarak görev almaktır. Ad durumlarını eylemle olan ilişkileri açısından ele alacak olursak, yalın durum en yoğun ilişkiye sahiptir. Çünkü her eylem her ad durumuyla

[12] Bu çalışma Çukurova Üniversitesi BAP Koordinasyon Birimi"nce desteklenen SBA-2018-10841 numaralı proje kapsamında gerçekleşmiştir.

kullanılamazken, her eylem en azından yalın durumdaki sözde özneyle kullanılabilir:[13] *Der Dekan* hat den Vertrag unterzeichnet / *Das Bohnenkraut* ist einer Gattung der Lippenblütler *angehörendes Kraut* / *Du* bleibst mein *Liebling* / *Burcu* wird im Juni *Ärztin* / Es regnet…

2.2. Belirtme Durumu (Der Akkusativ)

Yalın durumdan sonra en yaygın işleve sahip olan durum, birçok eylemin nesnesi olarak kullanılan belirtme durumudur (Akkusativobjekt): Die Frau hat *ihren Exmann* nicht erkannt / Der Alte kaufte *Äpfel* / Ich liebe *eine Deutsche* / Es regnet *Bindfäden.*

Belirtme durumundaki adları, "Akkusativ" alan az sayıdaki sıfatlarla beraber de görebiliriz: Unsere Mauer ist *einen Meter* hoch / Dieses Werk ist *keinen Euro* wert / Das Heft ist *zwei Zentimeter* dick / Die Dame ist *90 Jahre* alt…

Belirtme durumundaki adlar ayrıca belirteç görevinde kullanılabilir: Es hat *den ganzen Tag* mindestens *16 Stunden* geregnet / *Letztes Jahr* bin ich am Wörther See gewesen / Johann hat *die ganze Nacht* durchgeschlafen…

2.3. Yönelme Durumu (Der Dativ)

Bu ad durumunun en önemli işlevlerinden birisi eylemlerin zorunlu eyleyeni / nesnesi / tümleci olmasıdır: Stell *dir* vor, wie eine Welt ohne Sonne wäre / Aysel zürnt *ihrem Geliebten* / Ali übersetzt *seiner Geliebten* den Text ins Deutsche / Es schwindelt *mir*…

2.4. Tamlayan Durumu (Der Genitiv)

Ad durumlarının kendi aralarındaki hiyerarşi açısından 4. sırada bulunan bu durum az sayıdaki eylemin birleşim değerinde zorunlu olarak bulunabilir: Die Überschwemmungsgeschädigten bedürfen *der staatlichen Hilfe* / Der Diplomat wurde *des Landes* verwiesen / Die Putzfrau nimmt sich *des kranken Hundes* an / Wir klagen ihn *des Diebstahls* an / Ich werde mich immer *der schönen Tage* in Adana erinnern …

Genitiv'in önemli bir kullanım alanı da bu ad durumunu gerektiren sıfatlardır: Selda ist *ihres Kummers* ledig / Aliye ist *des Hörens* überdrüssig / Die Mäuse sind *des Laufens* müde / Die Masterstudentin ist *ihrer Verantwortung* bewusst / Der Doktorand ist *des wissenschaftlichen Arbeitens* fähig /Heute ist Seyran frohen Mutes /

Genitiv birçok tümce içinde belirteç olarak da görev yapabilir: Wir kommen *eines Abens*, wenn es wärmer ist / *Des Nachts* kann ich vorbeikommen / *des Weiteren* hast du mich gekänkt…

Kuşkusuz ki bu ad durumunun en büyük işlevi ad tamlamaları (Genitivattribut) oluşturmasıdır: die Schürze *des Dienstmädchens* / die Arme *des Lehrers* / die Armen *des Landes* / der Liebste der Frau …

Bu bağlamda ilgeçli ad durumlarını da ele almak gerekir. İlgeçlerin[14] özelliği çekime uğramamaları ve yukarıda sayılan ad durumlarından birisiyle kullanılmalarıdır. İlgeçli ad durumlarını temel (primär) değil, ikincil (sekundär) durumlar olarak görmek gerekir. Zira temel olan yalın durumlar (reine Kasus) bu niteliklerini eylemin, sıfatın,

[13] Burada özellikle hava durumu eylemleri (Wetterverben) ile kullandığımız ve "Scheinsubjekt" ya da „Platzhalter" dediğimiz „es"i aklımıza getirelim.

[14] Üst kavram olan ilgeçler (Adposition) üçe ayrılır: önilgeç (Präposition), sonilgeç (Postposition) ve içilgeç (Zirkumposition). Almancada bu üç türlü ilgeç vardır, Türkçedeyse yalnızca sonilgeç mevcuttur.

adın ya da belirtecin doğrudan yansımasından kazanır. Oysa ilgeç, özellikle nesne ilişkisi kurduğu durumlarda bir öge ile onu tümleyen diğer öge arasında sadece bağ kurar; anlam açısında oldukça zayıftır ve durumsal ek olarak yalın durum eklerini kullanır. Büyük sayılamayacak bu biçimsel farklılıklara karşın yalın ad durumları ile ilgeçli ad durumları arasında büyük işlevsel farklılıklar olduğunu söylemek zordur (Bak. Halbig&Buscha 2013: 268): Mein Neffe bewohnt ein altes Haus vs. Mein Neffe wohnt in einem alten Haus / Selma erinnert sich der Vergangenheit / Selma erinnert sich an die Vergangenheit…

Almancada ilgeç ile kullanılan eylemlerin (Verben mit Präpositionen) sayısı çok fazladır ve Almanca dilbilgisi kitaplarının önemli başlıklarından birisidir. Söz konusu ilgeçler ilgili oldukları eylem ile ad arasında nesne ilişkisi (Objektsverhältnis) kurduklarından dolayı genellikle anlamları oldukça boştur ve ilgili oldukları eylemle birlikte öğrenilmeleri gerekir. Aksi takdirde hata olasılığı yüksek olur. Çünkü eşdeğerli / eşanlamlı olduğunu kabul ettiğimiz eylemlerin gerektirdiği ad durumları farklı dillerde çok farklı olabilmektedir.

3. TÜRKÇEDE AD DURUMLARI VE İŞLEVLERİ

Ad durumları konusu Türkçede çok tartışılan bir konudur. Tartışmaların nedeni, sınıflandırma yaparken adın ilişkilendirildiği ögelerdir. Ad durumundan (Kasus) söz edebilmek için bir eylemle olan ilişkisi / bir eylemle ilgisi / bir eylemin eyleyeni (Aktant / Ergänzung) olma koşulu aranması istenirken,[15] bazı dilciler sonekleme yoluyla belirtece dönüşmüş adları da ad durumu saymaktadır. Örnek olarak Ergin'de (1988: 216-217) Türkçede dokuz ad durumundan söz edilmektedir: nominatif, genitif, akkuzatif, datif, lokatif, ablatif, instrumental, ekvatif ve direktif. Bir makalesinde bu konuyu işleyen Önler (2012: 706) bazı araştırmaların bu sayıyı ona kadar çıkardığını,[16] oysa Türkiye Türkçesinde beş ad durumunun söz konusu olduğunu, „-n, -ArI, -rA, -CA" biçimbirimlerinin işlevinin zarf türetmek olduğunu belirtmektedir (ilk-in, dış-arı, taş-ra, insan-ca).

Önler (2012: 708) de birçok Türkolog gibi Türkiye Türkçesinde ad durumu (ismin halleri) esas olarak beş; eşitlik, vasıta, yön gösterme terimleriyle adlandırılan yapıların belirteç işlevinde ögeler olduğunu söylemekle, Türkçede çok yaygın olan „ile" ilgecinin ekleşmesiyle oluşan birliktelik durumunu (Komitativ) görmezden gelmektedir. Bu tartışmaya katılan T. Kahraman

„Dilcilerce gösterilen çekincelere karşın, *-lE* bugün Eski Türkçedeki +*n*'nin yerini tamamıyla almış ve çağdaş Türkiye Türkçesinde, araç-birliktelik bildiren bir durum eki olarak kullanılır olmuştur. Türkçedeki ‚az çaba ile çok şey anlatma', ‚anlatımı kolaylaştırma' eğiliminin sonucu olarak, *ile*'nin yerine +*lE*'nin kullanılma oranının sürekli yükseleceği de bellidir… +lE'yi de araç-birliktelik durumu eki olarak kabul etmeliyiz." demektedir (Kahraman 1999: 283).

Türkçedeki ad durumları bağlamında en çok rastlanılan yanlışlardan bir tanesi „ile" ilgecinin ve ekleşmiş biçim ile ilgili yazılanlar, diğeri ise her iki biçimbirimin kurduğu anlam ilişkileriyle ilgilidir (Bak. Buran 1999: 268; İpek 2008). Türkoloji kökenli bilim insanları ya da onları esas alan dilbilim / dilbilgisi uzmanları „ile" ilgeci ile ekleşmiş biçimi „-le" arasında fark görmemektedir. Evet, anlamsal – işlevsel bir fark yoktur, ama biçimsel bir fark vardır. „İle" bir sözcüktür, bağımsız bir biçimbirimdir ve bu anlamıyla ilgeçli ad öbeği (Postpositionalphrase) oluşturarak

[15] Eğer durum kavramından söz edilebilmesi için eylemle ilişki koşulu aranacaksa, o zaman ilgeçlerin gerektirdiği durumdan söz edilememesi gerekir ki, bu bize göre yanlıştır ve ilgeçli ad durumu (Präpositionalkasus [*für den Sohn, mit dem Wagen*] / Postpositionalkasus [Yunus'a göre, senin için]) vardır.

[16] Hatta Alyılmaz (2010: 110) bazı kaynakların anlam esaslı işlevsel bakış açısıyla ad durumu sayısını yirmiiki olarak gösterdiğini (yalın, seslenme, özne, nesne, belirten, belirtilen, bulunma, ayrılma, çıkışlık, yönelme, yaklaşma, birliktelik, karşıtlık, hedef, sebep, vasıta, görelik, nasıllık, nicelik, karşılaştırma, sınırlandırma, benzetme hali) ifade etmektedir.

belli bir ad durumunu gerektirir (Postpositionalkasus); „-le“ ise bir ektir, bağımlı bir biçimbirimdir. İçine düşülen ikinci yanlışlık ise, gerek „ile“nin gerekse „-le“nin kurduğu anlam ilişkileridir; bu biçimbirimler – eylemin anlamından etkilenerek - birlikte kullanıldıkları ada araç ya da birlikte edim anlamını yüklerler. Oysa kitaplarda bu anlam farklılıklarına değinilmemektedir. Zaten birleşim değeri dilbilgisi (Valenzgrammatik) açısından baktığımızda araç durumunda bir ad (Substantiv im Instrumental) ya da geleneksel dilbilgisi açısından araç nesnesi (Instrumentalobjekt) gerektiren eylem yoktur; bütün eylemler eyleyen (Aktant, Ergänzung) olarak birliktelik durumunda bir ad (Komitativobjekt; Substantiv im Komitativ) gerektirir: Cihangir *iyi bir kızla* evlendi / Burcu *annesiyle* görüşüyor / Biz *Ali'yle* ödeştik / Munise yolda *Yasemin'le* karşılaştı. Yukarıda da değindiğimiz gibi aynı örneklerin "ile"li biçimi ilgeçli ad durumudur (Postpositionalkasus) ya da ilgeçli ad nesnesidir[17] (Postpositionalobjekt): Cihangir *iyi bir kız ile* evlendi / Burcu *annesi ile* görüşüyor / Biz *Ali ile* ödeştik / Munise yolda *Yasemin ile* karşılaştı. Burada bir ilgecin dilbilgiselleşerek ekleşmesi söz konusudur.[18]

Vardar vd. (1988: 133) „kalma durumu“ (Lokativ) maddesinde „Eylemin belirttiği edimin gerçekleştiği yeri gösteren ad durumu. Türkçe'de adlara ya da ad görevinde kullanılan sözcüklere –de (-da, -te, -ta) durum ekinin getirilmesiyle oluşturulan kalma durumu içindelik ve yer belirttiği gibi dolaylı tümleç, zaman tümleci, tamlama kurar, oluş biçimini bildirir.“ demektedir.

Z. Korkmaz sözlüğünde yer bildiren unsurlar konusunda farklı maddeler altında bilgi vermektedir. Bu anlamda en geniş kapsamlı sözlük maddesi „yer tümleci“ni Korkmaz (2007: 243) „Yönelme, bulunma, çıkma durumu eklerini alarak cümlede yönelme, yaklaşma, bulunma, ayrılma bildiren, yüklemin anlamını yer ve yön bakımından tamamlayan öge“ şeklinde açıklamış ve „Okula gidiyorum. Saate bakıyorum. Evde bekliyorum. Aşağıda birleşelim. Bugün buradan ayrılıyorum. Yanımdan hiç ayrılmayacaksın“ gibi örnekler vermiştir. „Bulunma durumu“ terimini ise Almanca „Lokativ“, Fransızca „locatif“, İngilizce „locative“ ve Osmanlıca „mef'ûlün fih“ terimlerinin karşıladığını belirten Korkmaz (2007: 49), „Fiilin gösterdiği oluş ve kılışın yerini ve zamanını bildiren ad durumu“ şeklinde açıklama yapmıştır. Yer tümleçlerinden bir başkası olan "yönelme durumu“ (Dativ) „Yaklaşma, yönelme bakımlarından adın karşıladığı nesneyi fiile bağlayan durum“ (Korkmaz 2007: 244); çıkma durumu (Ablativ) ise „Kelime gruplarında ve cümlede, fiilin gösterdiği oluş ve kılışın kendisinden uzaklaştığını göstermek için kullanılan ad durumu“ diye tanımlanmaktadır.

Banguoğlu (2015: 326-329) „adlarda çekim“ başlığı altında „iççekim halleri“nden saydığı yer bildiren ögelere kısaca değinmiştir: „*Kime hali* adın *yönelme, girme* hali (datif), *kimde hali* adın *durma, kalma hali* (locatif), *kimden hali* ise *çıkma* (ablatif), *uzaklaşma* halidir“.

[17] Türkçede "nesne" teriminin kullanımı da ayrıca sorunludur. Nitekim "nesne" deyince sadece geçişli ad durumu (Akkusativobjekt) anlaşılmaktadır. Oysa nesne (Objekt), yüklemin eksiksiz bir anlam ifade etmek için ihtiyaç duyduğu, belli bir ad durumunda bulunan tümleyici bir addır ve bize göre "-I" durumunda bulunmak zorunda değildir. Zaten bu yüzden "nesne"nin Almancadaki karşılığı "Objekt" olmasına rağmen, Almancada mümkün olan "Dativobjekt", "Adpositionalobjekt", "Komitativobjekt", "Lokativobjekt", "Ablativobjekt" gibi kavramların koşutu ""yönelme nesnesi", "ilgeçli nesne", "birliktelik nesnesi", "bulunma nesnesi", "çıkma nesnesi" Türkçenin dilbilgisi bağlamında kullanılmamaktadır. Bu konuyu bir makalesinde ayrıntılı olarak ele alan Balcı (2013) bu anlayışın Fransız dilbilgisi geleneğindeki "dolaylı tümleç" / "dolaysız tümleç" adlandırmalarına dayandığını belirterek bu bakış açısının yanlışlığını ortaya koymaktadır.

[18] İpek (2008: 77) "ile" ilgeci ile onun ekleşmiş biçimi olarak gördüğümüz ""-lA"yı etimolojik açıdan farklı yerlere oturtan, yani aynı olmadıklarını savunan Türkologların varlığından söz etmektedir.

Yer bildiren ögeler konusunu ayrıntılı olarak ele alan Ergin (1988: 215-229) yukarıdaki görüşlere koşut datif (yaklaşma), lokatif (bulunma), ablatif (uzaklaşma) hallerinin yanında farklı olarak direktif (yön gösterme) halinden söz etmekte ve bunun sadece türettiğini belirtmektedir.

Ediskun (1985: 110)'da keza yer ile ilgili ad durumlarını „-e durumu", „-de durumu" ve „-den durumu" şeklinde özetledikten sonra ifade ettikleri anlamları daha ayrıntılı irdelemiştir. Konu bağlamında Atabay vd. 1983: 40, 62) yönelme, çıkma ve kalma durumlarından bahsetmektedir.

„Türkçede isim çekim ekleri" adlı makalesinde Buran (1999) yer bildirebilen yönelme, çıkma ve kalma durumlarının çeşitli işlevlerini irdelemektedir. Buna göre yönelme durumu

- Yer tamlayıcısı (dolaylı tümleç) olur: *Okula* gidiyoruz.
- Zaman zarfları oluşturur: *Akşama* sinemaya gideriz.
- Fiyat, miktar ve süre sınırı bildirir: Karnabaharı bir liraya aldık / Seni ölesiye sevdim / Gözlerine kadar sarılı idi.[19]
- Neden ve amaç bildirir: Seni *görmeye* geleceğiz.

Eklendiği sözcüğü yer ilgisiyle yükleme bağlayan belirteçler oluşturur: içine, üstüne, altına, dışına.
Bulunma durumunun işlevleri ise şöyle sıralanmaktadır:

- Yer tamlayıcısı olarak iş, oluş ya da durumun yerini bildirir: *Sınıflarda* kalorifer yoktu.
- Zarf tümleci işlevindedir: Almanya'nın *her yerinde* bulundum.
- İş ve hareketin zamanını gösterir: *Bu günlerde* yağmur yağar.
- „İçinde" anlamı verir: *„O, açtığı **çukurda** saklanıyordu. Teknede hamur."*
- İş ve hareketin icra aracını bildirme işlevi vardır: *„Toprak **saksıda** yemek yedirmiş."*
- „-mAk mastarı ile birlikte şimdiki zaman anlamı verir: *„Onlar hâlâ davul zurna **çalmaktalar**."*
- „-An sıfat-fiiliyle birlikte zarf-fiil görevi görür: *„Gelende dedi."*
- *-Uş* mastarı ile *–ken, -IncA, -DIğI zaman* işlevinde zarf-fiiller yapar: *Dönüşte görüşürüz."*
- İkilemeler oluşturur: sağda solda.

Buran (1999: 273-) çıkma durumunun işlevleri hakkında da şunları yazmaktadır:

- İş, hareket ya da nesnenin başlangıç ya da çıkış noktası hakkında yer tamlayıcısı olarak bilgi verir: *Alnından* vurulmuş, yatıyor / *Erzincan'dan* trene bindik, Niğde'de indik.
- Tümcenin zaman belirteci olarak görülebilir: *„**Erkenden** yükletmiş o güzel yükünü."*
- Hareketin ve işin zamanını bildirmeye yarar: Necla *erkenden* kalktı.
- Hareketin, işin ya da oluşun nedenini bildirmeye yarar: Lahana *soğuktan* donmuş.
- Karşılaştırma ya da derecelendirme yaparken „daha" belirteciyle de pekiştirilerek kullanılabilir: Bu portakallar *kandan* (daha) kırmızı çıkacak.
- Bir şeyin yapıldığı maddeyi gösterir: Bu sucuk *tavuk etinden* yapılmış.
- Bütünün bir bölümünü gösterir: Munise Aksöz, üniversitemizin en değerli *şahsiyetlerinden* biridir.
- Bütünü gösterir: *„**Komşulardan** kimse gelmez. **Hepsinden** imza aldılar"*
- Yer ve yön bildirir: Uçak evimizin *üstünden* geçti.
- „İçinde" anlamı verir: *Karnından* bir yumak kıl çıkmış.

[19] Aslında buradaki yönelme durumu ilgeçle ilgilidir (Postpositionalkasus) ve yalın yönelme durumundan (reiner Dativ) farklıdır.

- Bazı ilgeçlerle birlikte değişik işlevler üstlenir: *Bizden sonra* geldin / *Annemden önce* sana söylemiştim / *Üç haftadan beri* yatıyorsun / *Kütüphaneden tarafa* yürüyoruz.
- -An sıfat-fiiliyle „-dıktan" anlamını verir: *„Garnı doyandan sonra kalktı…"*
- „-arak/-erek zartf-fiiline eklenerek, onun anlamını pekiştirir: Ben acıyaraktan baktım."
- İkileme yapar: Boydan boya.

Buran'ın (1999) yönelme, çıkma ve kalma durumlarının işlevleri hakkındaki irdelemeleri bizce sorunludur. Zira farklı maddelerde gösterilen işlevlerin bazılarının örtüştüğü çok açıktır.
Buran (1999) yönelme, çıkma ve kalma durumları dışında belirtme durumunun da yer bildirdiğini ifade etmektedir: Evi temizledim.

4. DEĞİŞKEN DURUMLARLA KULLANILAN İLGEÇLER

Yer bildirimini farklı ad durumlarıyla kullanılan *an, auf, in, neben, unter, über, zwischen* gibi Almanca ilgeçler her zaman dilcilerin dikkatini çekmiş ve değişik çalışmalara konu olmuştur. Genellikle bu ilgeçlerin nasıl öğretileceği ile ilgili olan bu çalışmalar çok kuramsal kalmaktadır. Örneğin Sylla (1999) makalesinde Leys ve Wilmots&Moonen'e dayanarak bilinegelen *hareket - hareketsizlik* (Bewegung – Ruhe), *yön - durum* (Richtung – Lage) ya da *yönelme - bulunma* (direktional – lokal) karşıtlıklarını eleştirerek bunların yerine *oluşan – varolan* (entstehendes – bestehendes Verhältnis) karşıtlığını dikkate alarak öğretsel sorunların aşılabileceğini iddia etmektedir.

Sylla'ya (1999) reddiye mahiyetinde deneysel bir çalışma yapan Balcı&Kanatlı (2001) *oluşan – varolan* (entstehend – bestehend) karşıtlığının *Yabancı Dil Olarak Almanca* öğrenen bir insan açısından çok kapalı kavramlardan oluştuğunu ve olsa olsa *hareket - hareketsizlik*, *yön – durum*, *yönelme – bulunma* karşıtlıklarını çağrıştırabileceğini belirtmektedir. Eleştirilen diğer bir husus, durum seçiminin (Kasuswahl) ilgeçlerle ilişkilendirilmesi ve ilgecin hangi durumda kullanılacağını belirleyen eylemin anlamının dikkate alınmamasıdır.

Önekli biçimleri bulunan bazı eylemleri bu bağlamda değerlendiren Balcı&Kanatlı (2001), önekin çoğu zaman farklı bir ad durumuna neden olduğunu ve bunun Almanca öğreniminin temel sorunlarından biri olduğunu belirterek şu örnekleri vermektedir: hängen an+A - aufhängen an+D / sich setzen unter+A - sich niedersetzen unter+D / binden an+A -festbinden an+D / laufen auf+A - eislaufen auf+D / kommen an+A - ankommen an+D.

Önekli olmalarına karşın yukarıdaki eylem çiftlerinden farklı olarak aynı ad durumunu gerektiren ilgeçlerle kullanılan *grenzen an+A - angrenzen an+A, weisen auf+A – verweisen auf+A, gehen auf+A eingehen auf+A* ve *liefern in+A einliefern in+A* örneklerini de veren Balcı&Kanatlı (2001), dolayısıyla bir genelleme yapılamayacağını, Almanca öğretiminin başlangıç düzeyinde geleneksel *hareket - hareketsizlik*, *yön - durum* ya da *yönelme - bulunma* karşıtlıklarının daha yararlı olacağını, ileri düzeydeyse çetrefil durumların çözümünde anlamsal etmenlerden yararlanılması gerektiğini, her şeye karşın öğrenmeden tam olumlu bir sonuç alınmak isteniyorsa bütüncül öğrenmenin şart olduğunu savunmaktadır. Yani *aufhängen* öğrenilirken *an* ilgeci ile kullanılacağı ve *an* ilgecinin – konum bildirmesi nedeniyle - *Dativ*'in zorunlu olduğu belirtilmelidir.

KAYNAKÇA

Alyılmaz, S. (2010): Türkiye Türkçesinde Bulunma Hâli. *Dil Araştırmaları*, sayı. S. 107-123. http://dilarastirmalari.com/files/Dil_Arastirmalari_7_Alyilmaz_107_123.pdf (Erişim tarihi: 10.10.2018).
Atabay, N. vd. (1983): *Sözcük Türleri.* TDK Yayınları: 421. Ankara.
Balcı, T. (1995): Bildirişimsel Birleşim Değeri ve Dil Öğretimindeki Yeri. In: *TÖMER Dil Dergisi*. 30. Sayı. Ankara. S. 42-46.
Balcı, T.&Kanatlı, F. (2001): Das Problem der Kasuswahl nach Wechselpraepositionen. *Deutsch als Fremdsprache.* 1. Quartal. Herder - Institut. Leipzig. S. 28-30.
Balcı, T. (2009): *Grundzüge der türkisch-deutschen kontrastiven Grammatik.* Ulusoy Matbaası. Adana.
Balcı, U. (2011). Textgrammatik im DaF-Unterricht in der Türkei. *Contemporary Online Language Education Journal*, *2*(1), 169-180.
Balcı, U. (2012): Wechsel der Diathese im Türkischen und im Deutschen: Gemeinsamkeiten und Unterschiede in der Passivierung. *Klagenfurter Beiträge zur Sprachwissenschaft* 37-38. S. 7-21.
Balcı, U. (2013): Direkte und indirekte Objekte im Deutschen und im Türkischen. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. 8 (1), 871-879.
Banguoğlu, T. (2007): *Türkçenin Grameri.*8. Baskı. TDK Yayınları, No: 528. Ankara.
Baten, K. (2009): „Die Wechselpräpositionen im DaF-Unterricht" *Deutsch als Fremdsprache. Zeitschrift zur Theorie und Praxis des Deutschunterrichts für Ausländer.* Heft 2. S. 95-104. http://home.unileipzig.de/ fix/Lehre/LehreWS1011/LehreWS1011 EntwicklungstendenzenTextlinguistik2.pdf
Benzer, H. (2000): *Eine kontrastiv linguistische Darstellung der Adjektive in der türkischen und der deutschen Gegenwartsprache*. Inaugural- Dissertatıon zur Erlangung der Doktorwürde der Philologischen Fakultät der Ruhr–Universıtät zu Bochum.
Buran, A. (1999): Türkçede isim çekimi ekleri. *Türk gramerinin sorunları II*. Türk Dil Kurumu Yayınları, no: 718, s. 263-277.
Bußmann, H. (2008): *Lexikon der Sprachwissenschft.* Alfred Kröner Verlag. Stuttgart.
Bünting, K.-D. / Ader, D. (1992).*Grammatik auf einen Blick.* Isis Verlagsgesellschft AG. Chur.
Conrad, R. (Hrsg;1984): *Kleines Wörterbuch sprachwissenschaftlicher Fachausdrücke*. Verlag Werner Dausien. Hanau.
Deutscher, G. (2014): *Im Spiegel der Sprache. Warum die Welt in anderen Sprachen anders aussieht.* 4. Aufl. Deutscher Taschenbuch Verlag. München.
Duden (1984): *Grammatik der deutschen Gegenwartssprache*. 4., neu bearb. und erweit. Auflage, hrsg. von der Dudenredaktion. Dudenverlag. Mannheim. (Der Duden; Bd. 4).
Dürr, M./Schlobinski, P. (2006): *Deskriptive Linguistik. Grundlagen und Methoden.* Vandenhoeck&Ruprecht. Göttingen.
Ergin, M. (1988): *Türk Dil Bilgisi*. Bayrak Basım / Yayın / Dağıtım. İstanbul.
Erben, J. (1984): *Deutsche Syntax.* Eine Einführung. Peter Lang. Bern u.a.
Gencan, T. N. (2001): *Dilbilgisi*. Ayraç Yayınevi. Ankara.
Glück, H. (2010): *Metzler Lexikon Sprache* Sondereinband. 4. Aufl. Verlag J. B. Metzler. Stuttgart/Weimar.
Göker, O. (2001): *Uygulamalı Türkçe Bilgileri 2.* MEB Yayınları, No: 3052. Ankara.
Grießhaber, W. (1999): *Die relationierende Prozedur. Zu Grammatik und Pragmatik lokaler Präpositionen und ihrer Verwendung durch türkische Deutschlerner*. Wazmann Verlag. Münster.
Helbig, G./Schenkel, W. (1983): *Wörterbuch zur Valenz und Distribution deutscher Verben*. 7. Auflage. Max Niemeyer Verlag. Tübingen.
Helbig, G. / Buscha, J. (2013): *Deutsche Grammatik. Ein Handbuch für den Ausländerunterricht.* Klett-Langenscheidt. Berlin u.a.

Interessensяäume (2019): Interessensяäume. Klassiker der Raumthematik. https://www.european-spaces.eu/1-archiv/kant-immanuel-drei-texte-ueber-den-raum/#_ftnref8 (Erişim tarihi: 01.02.2019).
İpek, B. (2008): Türk Dilinde Vasıta Hâli. Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi. Sayı 23, s. 63-97.
Kahraman, T. (1999): Çağdaş Türkiye Türkçesinde Ad Çekimi Eklerinin Kullanım Özellikleri ve İşlevleri. *Türk gramerinin sorunları II*. Türk Dil Kurumu Yayınları, no: 718, s. 278-297.
Korkmaz, Z. (2003): *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi).* TDK Yayınları: 827. Ankara.
Korkmaz, Z. (2007): *Gramer Terimleri Sözlüğü.* TDK Yayınları: 575. Ankara.
Köller, W. (1988): *Philosophie der Grammatik. Vom Sinn grammatischyen Wissens.* J. B. MetzlerscheVerlagsbuchhandlung und Carl Ernst Poeschel Verlag. Stuttgart.
Önler, Z. (2012): Türkiye Türkçesinde Ad Durumu Kategorisi. *Prof. Dr. Mine Mengi Adına Türkoloji Sempozyumu (20-22 Ekim 2011) Bildirileri*. http://turkoloji.cu.edu.tr/mine_mengi_sempozyum/zafer_onler_turkiye_turkcesi_ad_durumu_kategorisi.pdf.
Primus, B. (2012): *Semantische Rollen*. Universitätsverlag Winter. Heidelberg.
Schenkel, Wolfgang (1976): *Zur Bedeutungsstruktur deutscher Verben und ihrer Kombinierbarkeit mit Substantiven*. Leipzig.
Sylla, B. (1999): Zum Problem der Kasuswahl nach Wechselpräpositionen. *Deutsch als Fremdsprache*. 1999/3, 150-155.
Vardar, B. v.d. (1988): *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*. ABC Kitabevi. Ġstanbul. Ġzmir. Ankara.
Weinrich, H. (1993). *Textgrammatik der deutschen Sprache.* Dudenverlag. Mannheim.

International Congress on Current Debates in Social Sciences has started to be organised by Farhang Morady at University of Westminster (United Kingdom) with the collaboration of Kocaeli University (Turkey) and Silesian University in Opava (Czech Republic) on 2010. First International Congress of Current Debates in Social Sciences (CUDES) held in London, United Kingdom as a joint event. After the conference, Globalisation, Religion & Development book published by IJOPEC. Second CUDES held in Karvina Czech Republic in 2011, third one held in Kocaeli at Kocaeli University, under the theme of Research Methods in Social Sciences as a work-shop format. Fourth and fifth CUDES organised in Kocaeli at Kocaeli University for discussing current debates in social sciences. University of Belgrade (Serbia) is joined the congress organisation, in the sixth congress and Harran University. CUDES 2018 was organised by University of Westminster (United Kingdom), Harran University (Turkey), VUZF University (Bulgaria) and University of Belgrade (Serbia). Near East University is joined the congress organisation in the ninth CUDES Congress.

CUDES 2019 is organized by Altınbaş University (Turkey), University of Belgrade (Serbia), Batman University (Turkey), VUZF University (Bulgaria) and Near East University (Cyprus) and supported by IJOPEC Publication and University of Westminster (United Kingdom) and will be held on 2-4 May 2019 at Turkish Republic of Northern Cyprus.

The main aim of the International Congress on Current Debates in Social Sciences (CUDES) create a platform for social scientist to discuss current debates in social sciences and to encourage interdisciplinary studies between social scientist. CUDES mainly focus on provide alternative debates platform for young researchers.

CUDES 2019 is organized by Altınbaş University (Turkey), University of Belgrade (Serbia), Batman University (Turkey), VUZF University (Bulgaria) and Near East University (Cyprus) and supported by IJOPEC Publication and University of Westminster (United Kingdom).

The main aim of the CUDES International Congress on Current Debates in Social Sciences is to create a platform for social scientist to discuss current debates in social sciences and to encourage interdisciplinary studies between social scientist. CUDES mainly focuses on providing alternative debates platform for young researchers.

IJOPEC PUBLICATION
London ijopec.co.uk Istanbul

ISBN 978-1-912503-71-
9 781912 503711